

Божик Н.В.

магістрантка,

Науковий керівник: Шинкаренко А.І.

кандидат педагогічних наук, доцент,

*Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З БАЛЕТАМИ П. ЧАЙКОВСЬКОГО

Формування уявлень про сутність, види та жанри музичного мистецтва, особливості його інтонаційної образної мови, засвоєння основних музичних понять та відповідної термінології – пізнання навколишнього світу засобами музичного мистецтва в основному здійснюється у ході сприймання та інтерпретації інтонаційно-образного змісту музичних творів. Сучасна музично-педагогічна наука має достатньо напрацювань в галузі музичного сприймання учнів загальноосвітньої школи. Основоположними є дослідження, здійснені Б. Асаф'євим, Ю. Алієвим, Н. Гродзенською, Д. Кабалевським, О. Ростовським, Е. Печерською та ін.

Молодшим школярам цікаво буде знати, що майбутній композитор народився в сім'ї гірського інженера. Батьки любили музику, мати добре співала, грала на фортепіано, у домі часто проводилися музичні вечори, де звучала оркестрина (механічний музичний інструмент, що імітує звучання оркестру). Здібності до музики П. Чайковського виявилися у ранньому віці: у п'ять років він виконував не складні п'єси на фортепіано, а у вісім років – володів хорошою читкою нот з листа та записував свої музичні враження. П. Чайковському судилося народитися в чудовій сім'ї, в атмосфері кохання та сердечності, його батьки мали значну різницю у віці, але їх пов'язували глибокі та щирі почуття. Вирушаючи у відрядження вони писали один одному листи про своє життя та дітей. Сам композитор згадував: «З дитячих літ як себе пам'ятаю в моєму серці цільне місце займала любов. Я любив матінку, батька, сестер і братів, а згодом і природу, яка мене оточувала. Я гадаю, що моя музика народилася з любові» [1].

Дослідник життєвого та творчого шляху П. Чайковського Т. Титаренко, відзначає, що в дитячі роки майбутній композитор привертав до себе людей не тільки добротою і скромністю, але і яскраво вираженою талановитістю до всього, що робив. Він вирізнявся у навчанні (у шість років вільно читав на французькій та німецькій мовах), веселих дитячих забавах [5].

Наступний етапом є ознайомлення з творами композитора. Ми погоджуємося із думкою вченої Н. Гродзенської, яка пропонує повідомляти учням такі відомості, що допомогли б їм глибше зрозуміти твір. В той же час вступне слово повинно викликати інтерес в учнів до твору та бажання його послухати. Таким чином, можемо намітити два взаємопов'язані завдання: допомогти школярам сприйняти музику, зацікавивши їх, та підготувати до слухання емоційно налаштувавши. Відповідно до цих завдань вступне слово повинно бути коротким, щоб не стомлювати увагу учнів, не відволікати їх від музики, яку їм належить слухати. Не потрібно упустити нічого важливого та водночас, і не слід говорити нічого зайвого, виклад повинен бути лаконічним та цікавим [2, с. 35].

Слухаючи «Танець феї Драже» з балету «Лускунчик» ми вимальовуємо собі в уяві ніжний, витончений образ казкової феї солодошів. Музика танцю незвична – тут звучить інструмент, який вельми рідко використовується – челеста. Він схожий на маленьке фортепіано, тільки молоточки б'ють не по струнах, а по металевих пластинах, що звучать, як дзвіночки. У середині танцю чутні переливи арфи, які нагадують дзюрчання струмочка. Після прослуховування можна запитати учнів: які музичні барви, вносить челеста? Як допомагає цей інструмент розповісти про фею Драже? Добра вона чи зла? Чому ви так гадаєте? Який ще інструмент звучить у творі незвично? Як він характеризує казкову фею?

З'ясування цих питань допоможе учням досягнути виразне значення відповідних засобів музичної виразності.

Для того, щоб учні краще усвідомили роль конкретних засобів виразності Д. Кабалевський пропонує використовувати «руйнування початкового образу». Приміром, на уривку з балету «Лебедине озеро», а саме «Танець маленьких лебедів» проаналізуємо даний прийом. Шляхом навмисної зміни будь-якого елемента музичної мови покажемо їм, якою стане музика, якщо цей елемент використати по іншому; коли б музика була не голосна, а тиха, не повільна, а швидка тощо. Після визначення загального характеру твору можна виконати окремі фрагменти зі зміною

ритмічного малюнку, темпу, виконавчого штриха тощо. Така зміна допоможе учням відчутти виразність ритму, темпу, динаміки, регістру або штриха в даному творі. Порівнюючи елементи музичної мови з певними діями, рухами, почуттями діти навчаються мислити в інтонаційно-образній формі [3, с. 113].

Доцільно, на нашу думку, при аналізі музичних творів у молодших класах, використовувати рухи під музику, адже пластичний рух закладений у самій природі музики – в музичних інтонаціях завжди відчувається зв'язок із словом, танцем, мімікою, рухами тіла людини. Тому прийом «пластичного інтонування» як природного вираження у ході, жесті, танцювальному русі, на думку О. Ростовського [4, с. 115], має велике значення у формуванні музичного сприймання молодших школярів. Даний спосіб можна використати при ознайомленні з «Вальсом квітів» з балету «Лускунчик». Учителю важливо самому знайти такі рухи, які були б зрозумілими учням, викликами в них позитивні емоції.

Саме під музику П. Чайковського учні вирушають в увяну подорож до чудової «музичної країни», де під виконання симфонічного оркестру танцюють, спілкуються, розмовляють між собою за допомогою танцювальних рухів. Назва цій «музичній країні» – балет. Вступне слово перед сприйманням «Вальсу» з балету «Спляча красуня» має стисло розкрити зміст твору (в основі – казка французького письменника Шарля Перро) та коротку історію танцю.

У зв'язку з тим, що у молодших школярів обмежений досвід музичного сприймання Н. Гродзенська радить порівнювати твори за жанром (вальс, марш, коліскова), настроєм (веселі-сумні, урочисті-жалібні); спів ставити однотипні за способом виконання [2, с. 37].

Головне завдання уроків полягає у тому, щоб учні зрозуміли, що той, хто навчився розрізняти у музиці пісню, танець і марш, може «увійти» до будь-якої «музичної країни» – опери, балету, симфонії, концерту.

Використання учнями вже відомих пісень, танців й маршів дає можливість знайомити їх з іншими складними жанрами – з балетом, симфонією, інструментальним концертом. Ознайомлення з творами оперного, балетного і симфонічного жанрів, пізнання їх особливостей сприяють накопиченню музично-слухового досвіду, необхідного для осягнення різноманітних засобів музичної виразності. Зокрема, «Танець маленьких лебедів», здебільшого знайомий дітям, треба слухати спочатку у фортепіанному звучанні, а потім – у виконанні симфонічного оркестру як фрагмент балету. Доступно розповісти учням, що балет – це

великий музичний спектакль, в якому, на відміну від опери, не співають, а танцюють. Музика танцю є дуже простою і водночас привабливою. Композитор прекрасно використав темброві особливості дерев'яних музичних інструментів для створення музичного образу. Відривчасті, легкі звуки двох гобоїв і акомпануючи їм фаготів відтворюються «топтальні» граціозно-узгоджені рухи танцюючих маленьких лебедів. Разом із вчителем учні визначають характер музики: спокійний, легкий, схвильований, граціозний. Оскільки урок музичного мистецтва розрахований на 45 хв, що дуже мало для того, щоб подати весь запланований матеріал з даної теми, доцільно буде у позаурочний час провести бесіду на тему «Казковий дивосвіт П.І. Чайковського».

Д. Кабалецький вказував, що вчитель повинен прагнути до того, щоб учні якомога частіше самі відповідали на запитання, які виникають на уроці, а не задовольнялися отриманих від вчителя готових відповідей, які їм залишається лише запам'ятати. Слід все робити для того, щоб учні самі добирали правильні відповіді до запитань. Важливо, щоб вирішення нових завдань набували форми коротких співбесід учнів. У кожній такій бесіді можна виділити три моменти: перший – чітко поставлене вчителем завдання; другий – поступове спільно з учнями вирішення його; третє – остаточний висновок, зробити який учні мають самі [3, с. 79].

В контексті розкриття теми «Три кити музики» варто буде використати «Танець з кубками» з балету П. Чайковського «Лебедине озеро». Звернути увагу дітей на підкреслено важкий крок (ходу) в першій і третій частині, на легку танцювальність – у середній. Слухаючи твір повторно, учні виконують музику в русі; у крайніх частинах твору рухами рук підкреслюють сильні долі.

Розкриваючи основний зміст методичних аспектів ознайомлення молодших школярів з балетами П. Чайковського на уроці музичного мистецтва та в позаурочний час, ми дійшли висновку, що елемент казковості у балетах композитора, доступний та зрозумілий учням. Завдання педагога полягає у тому, щоб ознайомити учнів з жанром балету, вдало використати такі прийоми, в результаті яких, вчитель бачитиме, як учні сприймають музику в цілому, наскільки уважно слідує за розвитком образу. Серед таких прийомів можна виокремити «руйнування початкового образу», «пластичне інтонування». У позаурочний час варто провести бесіду, це допоможе закріпити знання про балет, зрозуміти яку казку розповідає музика, як поєднується музика і танець.

Список використаних джерел:

1. Базарова Н., Мей В. Азбука класического танца. Ленинград: Искусство, 1983. 48 с.
2. Гродзенська Н. Школьники слушают музыку. Москва: Музыка, 1969. 77 с.
3. Кабалевский Д. Прекрасное пробуждает добро. Москва: Музыка, 1973. 135 с.
4. Ростовський О. Методика викладання музики у початковій школі: навч.-метод. посіб. 2-е вид., доп. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2001, 216 с.
5. Титаренко Т. Життєвий світ особистості: етапи становлення. *Філософська і соціологічна думка*. 1991. № 1. С. 49–58.

Борин Д.В.

студент,

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти й газу*

РЕСТАВРАЦІЯ ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ ЯК ЗАСІБ ВІДРОДЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ТА ІСТОРИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СУСПІЛЬСТВА

Реставрація пам'яток архітектури як тонкий і дуже відповідальний процес, потребує залучення справжніх фахівців, оскільки це надзвичайно актуальна тема, як для мого міста Івано-Франківська, так і для всієї України зокрема. Загальновідомо, що до початку реставрації мають бути проведені усі необхідні дослідження (історичні, архівні, натурні), а згодом, відповідно до результатів досліджень, організовувати реставраційний процес, втілювати у життя. На жаль, у освітньому процесі вищих закладів освіти (напрямку «Архітектура та містобудування») України, проблемі реставрації виділено недостатньо часу, що в результаті призводить до ще більшої занедбаності пам'яток архітектури у всій державі.

Реставрація передбачає укріплення пам'ятки архітектури та її оновлення. Основними методами реставрації є консервація, фрагментація і повна реставрація. Завдання консервації є збереження пам'ятки архітектури такою, якою вона є на даному етапі. Це дає змогу залишити непорушеною її оригінальність, а з часом провести потрібні реставраційні роботи, оскільки існують пам'ятки архітектури, для яких консервація – не тільки бажаний, а й